



Nr. 1 (29)/ IANUARIE 2023

Cetatea Cavalerilor

Fondator Col. r. Dr. Constantin MOSINCAT
 Editor Asociația Națională a Cavalerilor de Clio
 Editura Tipo MC, Oradea-2020

Cartea Mea e și a Ta! ISSN 2734-6889 - ISSN-L 2734 - 6889

IULIU MANIU SAU LIDERUL TABLOULUI MIȘCAT¹

Col. r. Dr. Ioan ȚEPELEA

Nu știm dacă autorul cărții *Calendar de inimă românească*, Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul



Ardealului, și-a putut imagina câtă bucurie va produce în timp lucrarea de mai sus, printre cercetătorii fenomenului istoric caracteristic etapei finale a primului război mondial, complexului context politic și miliar în care, odată cu încheierea ostilităților și destrămarea imperiilor rus, german și austro ungar, s-au realizat spectaculoase și semnificative mutații în geografia politico-statală a continentului. Știm în schimb că orice contribuție la apropierea liderului istoric, la reparațiile ce se cer aduse istoriei în general al isloriei românilor în special sunt mai mult decât binevenite.

Dacă luăm în calcul doar anul de apariție a cărții, 1988, ne dăm seama ușor de riscurile asumate de autor în nobila și atât de necesara sa misiune. Tabloul social-politic general al lumii, al Europei, cu referire la momente esențiale din istoria românilor, ar rămas cu siguranță mai sărac dacă între cele 32 de teme abordate* nu s-ar fi strecurat și datele certe ale evoluțiilor românești sortite a fi omise după 1945 de istoriografia oficială românească. Între acestea, firește, cele privind eforturile românilor și întâmplările în care aceștia au fost implicați în perioada de pregătire a Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918. Mai precis, este vorba de constituirea, cu o lună înainte de momentul Unirii, a *Senatului Militar* de la Viena, a cărui menire era aceea de ai organiza pe ardelenii ce se întorceau de pe front și prin ei, să și pună la punct apoi toată desfășurarea de evenimente ce urmau a fi finalizate la 1 decembrie, la Alba Iulia.

Existența și funcționarea la Arad a Comitetului Național Român n-au fost o realitate ruptă de evenimentele politice ale aceluși timp. Dimpotrivă, inițiativa înființării *Senatului Militar*, cum se va numi el, sau *Sfatul soldaților români din Viena*, a aparținut Partidului Național Român din Transilvania și Ungaria,

¹ Fragment din lucrarea lui Ioan Țepelea, *Culisele istoriei. Tabloul mișcat*, editori Dan H. Popescu, Silvia Țepelea, , Editura Universității din Oradea și Aureo, 2015, p. 85-91; *Convorbiri literare*, anul CXXXVII, Noiembrie 2003, Nr. 11 (95), p. 76-78. 85



care prin liderii săi, între care Iuliu Maniu, a avut un rol aparte, de departe și cu obiectivitate conturat, prin cunoașterea profundă a intereselor românilor, a realității acelor vremuri în care condițiile realizării unității naționale deveniseră mai favorabile ca oricând.

Pe 31 octombrie, cu o luna înaintea evenimentului istoric de la Alba Iulia, într-o sală a restaurantului Weigl din Dreherpark

(Viena) s-a convocat o *Adunare a ofițerilor și soldaților români din Viena, Bucovina, Transilvania și Ungaria* (1). Cel care se ocupase direct de pregătirea adunării fusese capitanul Traian Popa, care a și fost ales atunci ca președinte, secondat fiind de preotul militar Gheorghe Oprean, ales și el, în calitate de secretar. Despre vestita adunare a soldaților și ofițerilor români știm și că la ea au participat în număr mare cei chemați (2), ca ea a avut loc într-un moment de mare cumpănă și, totodată, armonie privativă a simțurilor societății politice vieneze, marcată deja de „ecoul” bolnav al manifestului pe care Carol de Habsburg II adresase popoarelor din monarhie sub titulatura *Catre popoarele mele credincioase* (între care, românii erau „scăpați”), precum și de sfortările partidei ungare a lui Karoly, ce reușise să pună mâna pe putere la Budapesta, afișând o poziție antantistă, care a rupt-o complet cu trecutul imperial (3). Totodată, ofițerii și soldatii români angajați în armata imperială reveneau de pe fronturile de luptă, cu convingerea că era foarte normal să închege rândurile și să înfrunte valurile, la fel ca celelalte națiuni din fosta monarhie, care se declaraseră deja „națiuni libere”.

2



Iuliu Maniu (al treilea de la stânga la dreapta)

Deschizind adunarea în calitate de președinte și principal organizator, capitanul Traian Popa l-a invitat pe Iuliu Maniu, și el ofițer, cu gradul de locotenent major, dar reprezentând Partidul Național Român din Transilvania și Ungaria, pentru a face o expunere a situației existente în momentul respectiv pe toate fronturile și a explica condițiile devenite propice ca românii „să-și ia în mâini propria soartă” (4). Interventia lui Iuliu Maniu era a celui ce cunoștea cum nu se poate mai bine situația de pe fronturi. Era în ziua de 31 octombrie, când războiul își consuma ultimele momente înaintea primelor armistiții, deci și a finalului. Erau prezenți în sală numeroși ofițeri, dar nu numai, între care Cpt. Colban, Cpt. Luca, Ion Popovici, Dr. Muntean, preot militar Ilie Hociota, E. Colbezi, Traian Trimbitoiu, Camel Roca, I.

Munteanu, T. Pahone, V. Bibera, St. Barnutiu, V. Pop, I. Safta, I. Mutiu, T. Petrac, E. Reus, fraian Colibaba, Octavian Strejac (atunci student la medicină la Viena, provenit din Bucovina, care după 1 decembrie 1918 își schimbă numele în Lupu și care datorită activității sale, ajunge director în Ministerul Sănătății), E. Ileaș, N.N. Ilea, I. Toginel, I. Albou, El. Bejan, Gavril Alviurescu, F. Taniac și mulți alții.

Dăm în continuare un fragment din protocolul (procesul verbal) al adunării în care s-a constituit *Senatul Militar*: „Noi ofițerii și soldatii români în vremurile acestea de prefaceri politice a lumii întregi în urma războiului mondial - spusese atunci Iuliu Maniu - când toate statele, toate națiunile își ânceagă rindurile spre înfăptuirea celor mai scumpe ideale nutrite de veacuri, simțim că cu o forță nespuse de potentată palpită și inimile noastre de adevărați români. Se trezește în noi acea conștiința națională care de veacuri a fost încătușată cu cele mai murdare și barbare mijloace din partea tiranilor, care până acum ne-au stăpânit, dar care au conștiința acum eliberată erupe ca un vulcan clocotitor de puterea focului ce conține. Această conștiință națională ne-a îndemnat pe noi ofițerii și soldatii români din sus-numitele locuri, să ne înfruntăm valurile și mai vârtos să ne închegăm rindurile pentru ca toate celelalte națiuni din fosta monarhie habsburgică sau declarat deja de «națiuni libere și independente», și și-au compus deja consiliile lor militare. Având în vedere că națiunea română mai mult ca orice națiune are lipsa în aceste marețe dar grele zile, de organizarea fiilor săi, care au servit în armata fostei monarhii habsburgice, propun ca, constituirea ofițerilor și soldaților români să aleagă o comisie de 4 membri, care să hotărească modul (de acțiune al acestei organizații) (5).



În fine, cei patru membri aleși atunci au fost: dl. Dr. Iuliu Maniu, dl. ALP. Popovici, dl. Traian Popa și dl. Dr. Munteanu. Din consultările pe care cei patru le-au avut au rezultat „urmatoarele puncte de organizare:

1. Toti ofiterii și soldatii români au să steie neclintiți în serviciul cauzei sfinte a națiunii române.

2. Pentru organizarea și conducerea militarilor români să se aleagă un senat al ofițerilor și soldaților români constatat din 11 membri. Adunarea primește și alege în senatul numit pe următorii domni: dl. cpt. Luca, cpt. Colbuși, Dr. Muntean, dl. Taniac, dl. Dr. Trimbitoiu, dl. Gavril Alvirescu, dl. Comel Roca, dl. E. Colbași, dl. Reus, dl. Dr. Sturza și dl. Pahone, cu propunerea ca în fruntea acestui senat dl. cpt. Traian Popa să invite pe dl. general Ion Boeriu.

3. Acest senat militar român își va putea delega membri noi după necesitate și ca organ central va avea între membrii săi și reprezentanți ai diferitelor corpuri de armata la care se află români.

4. Ofițerii și soldații români vor fi datori a urma întru toate ordinele acestui senat, care senat încă este invitat a se pune rara amânare în legătură cu militarii români din întreaga fostă monarhie și a lansa un apel potrivit tuturor ofițerilor și soldaților români" (6).

În totalitate, direcțiile de acțiune rezultate din prevederile citatului anterior (puncte de organizare) au fost amplu reliefate în măsuri concrete, în dispoziții mai mult sau mai puțin speciale, încât rezultanta s-a dovedit de o eficiență inopinată. Meritul mare pentru descifrarea situației generale din fostul imperiu i-a revenit, firește, lui Iuliu Maniu, reprezentantul prim al Partidului Național Român din Transilvania și Ungaria. Cu o acuitate de lider informal și formal, clădit pe principii de demnitate și exigență, acesta a intuit cum nu se putea mai bine situația din acea vreme din fostele țări ale monarhiei bicefale defuncte, una de incontestabilă anomie privativă, nicidecum mai favorabilă pentru impunerea dreptului legal și săvârșirea actului unirii tuturor românilor. Unul dintre cei care au reperat cu exactitate hiatusul existent în informația despre rolul de „vârf de lance” avut de Iuliu Maniu în anii pregătirii și realizării Marii Uniri, profesorul Gabriel Tepelea, aprecia cu ocazia simpozionului de la Academia Română dedicat ilustrului om politic, la împlinirea a 125 de ani de la nașterea acestuia, că „înca din perioada studenției el se afla sub îndemnurile lui Barnuțiu de la 1848: «Acel neam care nu e pregătit să suporte sarcinile libertății va trebui să poarte greutatea lanțurilor lor de robie»” (7). De altfel, distinsul profesor, trăitor ca discipol în preajma lui Iuliu Maniu, cunoscându-l, am spune acum, nu din cărți, nu din spusele altora, ci din fapte concrete, de ardelean cu credință în Dumnezeu, de om sincer și corect, calități ce-și aveau împlinirea deplină în demnitatea idealului său care era și idealul celorlalți, i-a dedicat și numeroase studii, atitudini menite a-i reda exact sau cât mai exact amploarea personalității, probabil neegalate de nici un alt urmaș al românilor de după 1918.

Pare straniu, pare de neînțeles cum astăzi, în România, tocmai asemenea oameni sunt „uitați”, și se găsesc fel de fel de „defecte”, ca până la urmă nimeni să nu înțeleagă nimic. Adică să se presupună doar, să se propună pe ei înșiși și, desigur, să izbindească minciuna. Adică falsul. Academia Română nu poate cădea în desuetudine, nu poate lăsa îndoiala să-i amărească filele tomurilor de încercată istorie, de vădită demnitate și ireal curaj al adevăraților făuritori ai României proclamate la decembrie 1918. Pentru ca, de altfel, absurditatea inversează rolurile („România liberă”, din 20 oct. 1947) și „Iuliu Maniu, stâlpul Unirii de la 1 Decembrie 1918, e «acuzat», iar col. Petrescu Alexandru, împotriva caruia se aduseseră o vehementă campanie de presă pentru abuzurile savrșite ca director de penitenciar (...) e ... judecătorul!” (8)

Aducem în discuție în contextul de față, declarația lui Mihali Peter (Petru), cel ales de Wekerle Sandor, fost Prim Ministru maghiar, pentru a răspunde declarațiilor lui Alexandru Vaida Voevod și, evident, a contesta „drepturile acestuia de a vorbi în numele Națiunii Române din Ardeal și Ungaria”. Cuvântul acestui „ofertant” român, pe post de „trădător de neam”, spune mult despre mediul românesc al vremurilor de la 1918. Este de admirat cum Domnul Alexandru Vaida Voevod, în pofida „atacurilor”, a violentelor manifestate de Camera Deputaților din Parlamentul de la Budapesta, pe 18 oct. 1918, în galeria publică, și-a menținut calmul și ținuta bărbătească, demnă de un Senator Român” (9).

Capitolul V din lucrarea la care ne referim, redă clar „diversiunea” pusă la cale de Wekerle Sandor pentru a contracara efectul celor afirmate în numele românilor și al principiilor wilsoniene de Alexandru Vaida Voevod.

Note:

1. Antonie Plamadeala, *Calendar de inima romaneasca*, Editura nementionata (ulterior, pe coperta 2 interior s-a adaugat inscripția Ex-libris.



Biblioteca Universitatii din Cluj; Apare mentionata doar Tipografia eparhiala din Sibiu, cu numarul de comanda - 35/1988), p. 41. Se fac și mentiunile de subsol, In sensul trimiterilor și la Ion Clopotel, *Revolufia din 1918 și unirea Ardealului cu Romania*, Editura revistei „Societatea de miine”, Cluj, 1926, p.

53-58; Stefan Pascu, *Marea Adunare Nafionala de la Alba Julia*, Cluj, 1968, p. 334-336; Ioan Rauca, *Noi contribufii documentare privind unirea Transilvaniei cu Romania*, In „Revista Arhivelor”, LXIV, vol. XLIX, nr. 3/1987; Gheorghe Anghel, *Samoila Mfrza, fotografu Unirii, 1886 -1967*, in „Apulum”, VU, 1969, p. 361-370, dar și precizarile ca, despre documentele adunarii din 31 octombrie și despre ședintele Senatului Militar de la Viena, au fost depuse „originalele” la Arhiva Mitropoliei din Sibiu, precum și la Tlrgu Mureș, Alba Iulia, probabil și in alte parti de catre preotul Gheorghe Oprean. 90

2. *Ibidem*.

3. Gheorghe Iancu, *Contextul Internațional al pregatirii Marii Adunari Nafionale de la 1Decembrie1918*, in lucrarea „Pagini transilvanene”, București, 1994, p. 354.

4. Protocoalele (procesele verbale) intocmite de Pr. Gh. Oprean la Viena in 1918, *Protocolul nr. 1* (cind se hotarește constituirea Senatului Militar), Arhiva Mitropoliei din Sibiu, Fondul Varia nr. 53, sau cele originare ale *Organizafiei -și Senatului Central, al ofiferilor -și soldafilor romani*, infiintate in anul 1918 in Viena, pentru libertatea și unirea tuturor romanilor (Pe care, la final, inaintea semnaturii lui Gh. Oprean, se face mentiunea: „N:B: Originalele se gasesc la di. Iuliu Maniu, fost prim ministru, pentru a le depune

la Biblioteca Academiei”. Antonie Plamadeala, *op. cit.*, p. 51-52 Nota: Concluzia noastra este ca „documentele” despre care vorbim și la care trebuie sa facem apel, la fel ca in perioada de dinainte de 1990, și astazi au parca un regim „special”, menit a face deservicii reale știintei istoriografice romanești.

5. *Ibidem*.

6. *Ibidem*.

7. Iuliu I. Mezei Cimpeanu, *Luptatori romani ardeleni* (Cuvintul introductiv de Al. Vaida Voevod, Consilier regal, și de Liviu Cigradeanu Vicepreședintele Uniunii Asociatiilor din Romania), lucrare cu 81 documente și i clișee fotografice, editata de Zoe Mezei Cimpeanu la Cluj , Calea Motilor 60, p. 78.

8. Gabriel Tepelea, *Itinerar in vremi de cumpana*, Editura Tritonic, București , 2000, p. 247.

9. *Ibidem*, p. 19.

